

Egy elfeledett meggykárosító, a meggyfűrő ormányos (*Anthonomus (Furcipes) rectirostris* L.) újra jelentkezett

Szarukán István

Debreceni Egyetem, Agrártudományi Centrum, Mezőgazdaságtudományi Kar
Növényvédelmi Intézet

ÖSSZEFOGLALÁS

A meggyfűrő ormányos (*Anthonomus rectirostris* L.) a vadcsereznyre magkártévőjeként volt ismert hazánkban. Meggyen való károsításáról eddig nem volt magyar adat. Ez év júliusának elején Debrecen-Józsa erdővel határos K-i részén egy gyümölcsös meggyfáinak (Debreceni bőtermő, Újfehértói fűrtös) termesztésében 5-10 %-os magfertőzöttséget tapasztaltam. Ez a károsítás összefüggésben lehet azzal, hogy a fák termését évek óta nem takarították be.

SUMMARY

The stone fruit weevil (*Anthonomus rectirostris* L.) has been known as the kernel pest of the wild cherry in Hungary. There have been no data about its harm on sour cherry (*Prunus cerasus* L.) in our country, yet. 5-10% of stone infection has been observed on some sour cherry trees (cultivars: Debreceni bőtermő, Újfehértói fűrtös) in the eastern side of an orchard at Debrecen-Józsa adjacent to a wood in early July 2011. The damage can be in connection with the fact that the yield has not been harvested for years.

Kulcsszavak: kártevő, meggy, meggyfűrő

Keyword: insect pest, sour cherry, seed

A magyar szakirodalomban cseresznyemagfűrő (Balás, 1963, 1966; Bodor, 1974), illetve cseresznyemagfűrő ormányos (Balás és Sáringer, 1982), vagy gyakrabban meggyfűrő ormányos (Péterfi, 1958; Reichart, 1958; Szelényi, 1968; Endrődi, 1971) néven tárgyalja, Brehm (é.n.) magyar nyelvű kiadásának 16. kötetében is ez utóbbi néven említi már a két világháború között. Bognár és Huzián (1974) egyetemi tankönyvükben szintén ezen a néven sorolja fel a meggy kártevői között, de a tankönyv második, átdolgozott, bővített kiadásából (Bognár és Huzián, 1979) már a növénykénti fajlisták kimaradtak, így említésre sem kerül ez a faj. Koppányi (1988) egyetemi jegyzetében sem említi. Ez a faj gazdasági jelentőségét is jelzi.

Hazai kártételére vonatkozó biztos adatok Balástól (Balás, 1963, 1966; Balás és Sáringer, 1982) származnak, aki 1944-ben *Prunus padus* (zelnicemeggy vagy májusfa) magvakból tömegesen nevelte ki, illetve az 50-es évek végén ugyancsak zelnicemeggyről kopogtatással gyűjtötte. Tóth Gy. adatai szerint Gézaházán szedett vadcsereznyre (*Prunus avium*) magvak 75 %-ban voltak fertőzöttek (Balás, 1963, 1966). Bár a hazai szakirodalom szerint (Endrődi, 1971) több tápnövénye ismert (*Prunus padus*, *Prunus avium*, *Prunus cerasus* (meggy), *Prunus spinosa* (kőköny), *Crataegus oxyacantha*), Balás (1963, 1966) csak a madárcseresznyén és zelnicemeggyen tartja károsítónak. Előbbi esetben a cseresznyeoltványok alanynövényét veszélyezteti. Nemes cseresznyén és meggyen azonban kártételét sosem tapasztalta. Dosse (1954) is csak a madárcseresznyét és a zelnicemeggyet tartja tápnövénynek. Nem lehetetlen azonban, hogy nálunk is tápnövénye a sajmeggy (*Prunus mahaleb*), akárcsak Szlovákiában, Csehországban (Anonim, 2011). Péterfi (1958) valamint Petruha és Globova (1974) a szilvát is tápnövényként említik. Galagonyán (*Crataegus monogyna*, *Crataegus oxyacantha*) való előfordulása sem kizárt, magam is nagy számban gyűjtöttem az egybibéjű galagonyán imágóit (1971. ápr. 11.).

Euroszibériai faj (Endrődi, 1971), nálunk messze elterjedt és gyakori. Az ormányosbogarak (*Curculionidae*) családjába tartozó *Anthonomus* fajok a likasztó-ormányosok (Koppányi, 1988) vagy fűrőormányosok (Péterfi, 1958). Testvérfajai a bimbólikasztó ormányos (*Anthonomus pomorum* L.), a rügyfűrő ormányos (*Anthonomus pyri* Kollar) és a szamóca-bimbólikasztó ormányos (*Anthonomus rubi* Herbst). E fajok szűk tápnövénykörű, egynemzedékes, többnyire imágóként telelő (az *Anthonomus pyri* kivétel etekintetben), a károsítás helyén bábozódo bogarak. A bogarunkat a többi fajtól megkülönböztetik kettőzött combfogai, valamint a szárnyfedők közepe mögött széles harántsvámban megsűrűsödő barnás szőrzete. (1. ábra).

Az áttelelő bogarak először tápnövényeik rügyeit furkálják, majd a leveleket lyuggatják. A hajtásokon okozott furkálásuk nyomán a hajtásvég letörlik, a hajtástörő eszelény kártételéhez hasonlóan. E kárképet gyakran látni a zelnicén. Szintén eszelényekre emlékeztető a már kötött apró gyümölcsökön okozott mély furásnyom is, bár az eszelényeknél jóval kisebb átmérőjűek ezek a kutacsok (0,2-0,3 mm). Táplálkozásukat követően az apró gyümölcsök magjába fűrt csatornán keresztül helyezik el tojásukat, átrághva a mag zsenge héját is. E tevékenységüknek szab határt a maghéj megszilárdulása, illetve a gyümölcs húsának megvastagodása. A kukac elfogyasztja a magot, majd a szilárd maghéjon rág kerek nyílást. Ezt követően bebábozódik, bogárrá alakul, s június végén, július elején hagyja el kifejlődésének helyét, miután kibővítette a rőpnyílást.

1. ábra: A meggyfűró ormányos (*Anthonomus rectirostris*) imágója

Forrás/Source: http://www.agroatlas.ru/ru/content/pests/Furcipes_rectirostris/
Figure 1: The imago of stone fruit weevil (*Anthonomus rectirostris*)

2011-ben egy Debrecen-Józsa keleti részén elterülő házikert meggyfáin (Debreceni bőtermő, Újfehértói fűrtös) igen sok apró gyümölcsön tapasztalható volt a károsító táplálkozásának és tojásrakásának nyoma. Gyümölcserés idején a magvakon 1,5-2 mm átmérőjű kerek lyukak voltak láthatóak (2. ábra).

2. ábra: Röpnílások a meggy magvakon

Figure 2: Flight holes on sour cherry stones

E magvakból több imágót sikerült kinevelni. A károsult gyümölcsök torzak voltak a peterakás következtében. A kifejlett rovar az érett gyümölcs húsán keresztül rágott csatornában hagyta el életének addigi színterét (3. ábra).

3. ábra: Károsodott meggy gyümölcsök

Figure 3: Damaged sour cherry fruits

A károsított gyümölcsök aránya elérte a 5-10 %-ot. Talán ide kívánczok, hogy a gyümölcsös kerítésén túl erdő van, zelnice fákkal.

Felszaporodásuknak, a meggyen való megjelenésüknek, károsításuknak okaként feltételezem, egyéb, pontosan nem ismert tényezők mellett, hogy a megelőző években, részben az értékesítési problémák, részben a jelentőssé váló gyümölcsfenésedés miatt, a meggy nem került betakarításra, elszállításra, az a fákon maradt, majd a talajra hullott, s így a bogaraknak lehetőségük volt a helyi felszaporodásra.

Úgy tűnik azoknak is igazuk volt, akik a bogarat meggymagfűró ormányosként tartották nyilván.

IRODALOM

- Anonim (2011): <http://www.biolib.cz/en/taxon/id13225/2011.09.20.10:28:00>
- Balás G. (1963): Kertészeti növények állati kártevői Bp. Mg. Kiadó p. 446,
- Balás G. (1966): Kertészeti növények állati kártevői (2. átdolgozott, bővített kiadás) Bp. Mg. Kiadó p. 527.
- Balás G.-Sáringér Gy. (1982): Kertészeti kártevők Akadémiai Kiadó Bp. pp.1069,
- Bodor J. (1974): Bogarak In: Jenser G. (szerk.): Gyümölcsfák védelme Bp. Mg. Kiadó p. 165-216.
- Bognár S.-Huzián L. (1979): Növényvédelmi Állattan Mg. Kiadó Bp. 436 p.
- Bognár S.-Huzián L. (1979): Növényvédelmi Állattan Bp. Mg. Kiadó (második, átdolgozott, bővített kiadás) p. 557,
- Brehm, A.(é.n.): Állatok világa 16. kötet Digitális kiadás: Arcanum Adatbázis Kft. 2000.
- Dosse, G. (1954): Curculionidae, Rüsselkäfer. In: Blunck, H.: Handbuch der Pflanzenkrankheiten. V. kötet. Tierische Schädlinge an Nutzpflanzen, 2. rész. Paul Parey. Berlin és Hamburg p. 402-500.
- Endrődi S. (1971): Ormányosbogarak V. Curculionidae V. Fauna Hungaria Bp. Akadémiai Kiadó 129 p.
- Koppányi T. (1988): Növényvédelmi állattan II/A. (egyetemi jegyzet) 188. pp.
- Petruha, O.J.-Globova, N.B. (1974): Vaszil'ev, V.P. (szerk.) Vredifeli szel'szko-hozjajstvennüh kul'tur i lesznüh naszazsdenij. II. Kötet Vrednütje cslenisztonogije. Curculionidae 107-177.
- Péterfi F. (1958): Mezőgazdasági rovarhatározó, Bukarest. Mg. és Erdészeti Könyvkiadó. 459 pp.
- Reichart G. (1958): Gyümölcsöseink rovarellenségei. In: Ubrizsy G.-Reichart: termesztett növényeink védelme Bp. Mg. Kiadó. 133-215.
- Sáringér Gy. (1990): Ormányosbogarak-Curculionidae. In: A növényvédelmi állattan kézikönyve 3/B Akadémiai Kiadó Bp. 411-569.
- Szelényi G. (1968): Csonthéjas gyümölcsűek kártevői In.: Ubrizsy G. (szerk.) Növényvédelmi Enciklopédia 2. kötet Bp. Mg. Kiadó. 213-264.